

ÂM NH C C TRUY N NAM B QUA BÁO CHÍ N A SAU TH K XX

BÙI NG C PHÚC*

* *ThS, NS T - Viên nghiên cứu âm nhạc – học viên âm nhạc Huế*

TÓM T T

Qua 30 bài nghiên cứu, ghi chép về âm nhạc c c truy n Nam B s u t p trên các t p chí, t p san ch y u là t n a sau th k XX (T nh ng n m 50 n n m 2000), chúng tôi ã t u y n ch n c 19 bài phù h p v i m c ích c a tài t ng l c và nh n xét. ây chúng tôi không làm công vi c “tóm t t n i dung” c a các bài chuyên kh o t ng k t, mà ch nêu d n, nh n xét nh ng v n nh quan i m, thái c a tác gi bài vi t i v i dân ca, nh ng phát ki n, ph ng pháp nghiên cứu, t i p c n trong i u ki n hoàn c nh l ch s n a sau th k XX... qua các th lo i dân ca nh c c tiêu bi u t trong hai ti u m c C truy n dân gian và C truy n chuyên nghi p c a di s n âm nh c c truy n Nam B .

SUMMARY

SOUTHERN TRADITIONAL MUSIC THROUGH PRESS PROM THE HALF OF 20th CENTURY

From 30 research articles introducing the Southern traditional music collected from magazines and journals from the half of 20th century (from 1950s to 2000), we have selected 19 suitable articles adapted the purpose and to be commented and summarized. We do not “summary the contents” of the articles, just give comments on some typical points such as: the authors’ points of view about folk songs, the innovations, methods of doing research in the half of 20th century... through typical genres of folk songs divided into two categories: Folk traditional and professional traditional of Southern traditional music.

Bài vi t gi i h n vi c t ng l c, nh n xét, ánh giá kh i l ng tài li u v âm nh c c truy n Nam B ã s u t p c trên các T p chí, T p san, tu n báo ch y u là t n a sau th k XX (T nh ng n m 50 n n m 2000). Do i u ki n khó kh n v vi c s u t p tài li u, nên các bài c ch n a vào tài, ch a ph i là toàn b các nghiên cứu, phê bình v âm nh c c truy n Vi t Nam giai o n 1950 n n m 2000 trên t t c t p chí, t p san Vi t Nam.

1. Dòng C truy n dân gian Nam B

S thiên di c a v n hóa ngh thu t t c i ngu n mi n B c g n v i l ch s Nam t i n c a dân t c. Nam B , xét theo m i t ng quan v i các vùng t c trong t i n trình phát tri n m mang b c o i c a â t n c, là m t vùng t m i. V n hóa ngh thu t Nam B , do ó không h n xu t phát tr c ti p t c i ngu n mà thông qua tr m trung chuy n là Thu n Hóa x a, n i ã nh hình m t n n t ng v n hóa m i

trên cơ sở hình tượng văn hóa nghệ thuật thiên di của dân tộc văn hóa bản địa. Hồ cũng nói như GS. Tô Văn trong bài khảo cứu **Âm nhạc c c truy n Nam B** [1]: "Âm nhạc Nam B, là sắc thái truy n th ng ng i Vi t t cái nôi châu thổ sông Hồng, qua chuy n giao m t khâu trung gian là âm nhạc miền Ng Qu ng, v i trung tâm là *Th a Thiên - Hu*".

Hai thể loại dân ca tiêu biểu là Hồ và Lý của Thu n Hóa xa theo bước chân của những người di dân cấy vào vùng đất mới này tạo ra hình tượng "th nh ng", đã phát triển mạnh mẽ và phong phú hơn nhiều so với các vùng khác hai của nó là Thu n Hóa. Nguyễn Văn Huệ trong bài nghiên cứu **Hồ mi n Nam** [2] cho là Hồ miền Trung theo làn điệu của Lê Thành Huệ Nguyễn Huệ cũng khai phá vùng đất mới. Như "ti ng hò này không còn gì ng h t ti ng hò chân ẻo H i Vân hay trên dòng sông Hồng hôm nào n a. Nó tha thi t não nùng h n. Gi ng hò mi n Trung t y vì bi n thái a lý và hoàn c nh kinh t , d n d n chuy n hóa, sai ch y..." Văn thể loại Lý, nhà sử Ngô Huệ trong bài **Dân ca Nam B , m t kho tàng âm i u dân gian phong phú** [3] cũng nhận mạnh sự phát triển này: "T bài Lý giao duyên của vùng Tr Thiên, bài Lý giao duyên của Nam B ã t n lên trong m t quá trình hoàn ch nh h n".

Hai chuyên khảo Hồ suốt phần cuối không phải là gì nghiên cứu âm nhạc, nhưng đây là những khảo cứu nghiêm túc về văn hóa dân gian.

Nguyễn Văn Huệ trong **Hồ mi n Nam** đã cho thấy vị trí quan trọng của Hồ trong đời sống tinh thần của người dân miền Nam trong buổi đầu khai phá. Tác giả cho rằng người r t sành hò qua những tiếng dùng mà ông gọi là *trong i u ngh hò*, như: *b t-b , buông- i, t-n i...* Trong các tiêu mục những ngữ pháp hò, xếp loại những câu hò... các bài trong phần xếp loại, tác giả đã phân chia thành ba loại Hồ chính: *Hồ mép* (hồ môi), *Hồ v n* (hồ sách) và *Hồ truy n...*

Mặc dù công bố trên tạp chí năm 1962 nhưng văn phong văn ngữ theo lối cũ, sử dụng nhiều Hán Việt. Đây cũng là một thiếu sót trong các bài nghiên cứu miền Nam trước năm 1975; trong lúc, cùng thời điểm, thì văn phong nghiên cứu miền Bắc đã hiện rõ hơn nhiều.

M t vài suy ngh v Hồ Nam B của Nguyễn Huệ Thu [4], rõ ràng là một khảo cứu về văn thể loại này. Mặc dù vẫn là khảo cứu trên góc độ văn hóa dân gian, dân tộc học nhưng đã có những đổi mới, thí dụ về ngữ âm ngữ tự.

Cụ thể, tác giả đã đưa ra 4 môtip i n hình quán xuy n trong Hồ Nam B mà theo ông, như *nh ng cung b c riêng nói lên c i m c a ngôn ng a ph ng c ph n ánh trong âm nhạc hò*. Dù rằng, những môtip i n hình y ch nêu mà không hề có lý giải triết lý theo hướng nghiên cứu âm nhạc, nhưng cũng đã là một đóng góp quý trọng trong lĩnh vực nghiên cứu này.

Văn xếp loại, hai tác giả Nguyễn Huệ Thu và Nguyễn Văn Huệ không thể không có tiêu chí. Nguyễn Văn Huệ cũng dựa vào cách sử dụng văn ch ng, chia Hồ Nam B làm ba loại chính: *Hồ mép* (hay hồ môi), *Hồ v n* (hay hồ sách) và *Hồ truy n*. Nguyễn Huệ Thu thì dựa vào *ph ng th c di n x ng c a ngh thu t Hồ* mà chia thành *Hồ mép* và *Hồ huê tình*. Riêng việc giải thích Hồ mái ba là 3 mái chèo thì chưa thật sáng và không khác gì mấy cách giải thích của Lê Văn Huệ về Hồ mái nhì Bình-Tr -Thiên đã nêu trước.

Nh c s Ngô Hu nh và Tr n Ki t T ng c ng có c p n Hò trong bài vi t v dân ca Nam B . M c dù có m t vài nh n xét âm nh c trong hò nh ng ch a th là m t bài nghiên c u âm nh c mà ch d ng l i m c gi i thi u.

T n m n quanh nh ng i u Lý [5] là m t kh o c u g n gàng nh ng súc tích c a Gs. Tô V . c bi t ây ch là m t bài *T a* cho s u t p 150 i u Lý c a 2 nhà nghiên c u L Nh t V và Lê Giang nh ng rõ ràng ã v t qua ranh gi i c a ki u l i t a thông th ng, mà tr thành m t kh o c u âm nh c nghiêm túc, s c s o v th Lý Nam B .

Ngoài vi c phân tích giá tr n i dung ngh thu t c a Lý, ông ã a ra nh ng nh n xét quan tr ng, chính xác v th lo i này nh : “*Lý là m t th hát dân gian ã có t cái nôi xa x a c a truy n th ng dân gian và c phát tri n (r ng) mi n Trung và (m nh ho c r t m nh) mi n Nam*”. Tuy nhiên, n u ch c n c vào các i u hát Quan h trong kh i *gi ng v t*, n i mà theo tác gi cho là thu c th i u Lý xác nh Lý có t *cái nôi xa x a c a truy n th ng*, thì có ph n ch a h t nh . B i vì, theo các nhà nghiên c u Quan h và k c các ngh nhân Quan h , thì kh i *gi ng v t* là nh ng làn i u c thu nh n t dân ca c a các vùng mi n ngoài Quan h do nhu c u v bài b n *i gi ng* trong các cu c hát thi, mà trong ó có c Lý c a mi n Trung và mi n Nam.

Có th th y th lo i Lý phát tri n r t m nh Nam B qua bài nghiên c u: ***c tr ng ngh thu t c a dân ca Nam B*** c a nh c s L Nh t V [6]. Vì r ng trong 36 thí d d n ch ng v c i m âm nh c dân ca Nam B thì ã có 32 thí d là các i u lý. T t nhiên không ph i hoàn toàn vì Lý có s l ng nhi u h n h n các th lo i khác mà vì m t lý do khác: ó là s hoàn ch nh v âm nh c c a b n thân các i u Lý. B i v y, nên các v n tác gi t ra nh *ng thu t ph nh c, ph l i*; các th *pháp dân gian trong ti n hành giai i u; ph ng pháp phát tri n ch âm nh c* trong dân ca Nam B , ch y u là c nh t ra t các i u Lý. Ho c nói cách khác, không th lo i nào y d n ch ng cho các v n trên b ng th lo i Lý.

ây là m t bài nghiên c u nghiêm túc, c n tr ng, nh t là tác gi là ng i ã th c s ti p c n t li u t i n i sinh ra nó, không thông qua nh ng b n ký âm c a ng i khác. Nh ng nh n xét, phân tích âm nh c rõ ràng không quá l thu c vào Lý thuy t Âm nh c c b n nh m t s bài nghiên c u dân ca Nam B th i k tr c ó.

Trong ***M t cách nghe, m t cách hi u bài dân ca Nam B : Lý ng a ô*** [7] nh c s Tô ông H i "khuy n cáo" không nên ch c m th bài Lý ng a ô qua đáng v bên ngoài, là l i hát huênh hoang, h m h nh c a m t anh công t nhà giàu mà: *toàn b v n d ng nh n m m t phía khác, mà ng i nghe ch có th c m nh n khi bi t “nghe” c ph n nh c l n ph n l i trong bài hát*. Nh c s cho ây là gi c m h nh phúc c a ng i nông dân ngày x a t n t i trong tâm t ng m t chàng trai nghèo, nên khi nghe *k th p c l i ca và giai i u m i th y nó mang m t d v cay ng, xót xa n v y*. B i th *giai i u bài hát m i ch a ng c s "g p gh nh" trong tâm t ng i nghe l n s hài h c n chua xót...* ch không th y s h m c a h m mình nh câu ch ph n l i ca.

Nh ng bài bình lu n có giá tr nh th này không ph i là nhi u. kh i g i và h ng ng i nghe t i nh ng ý t ng p c a dân ca bao gi c ng là vi c làm c n thi t c a nh ng ng i nghiên c u phê bình. Nh ng i v i i u Lý ng a ô thì x a nay đ ng nh m i ng i u c m nh n nó ch a ng m t tinh th n l c

quan yêu i c a ng i nông dân trên b c ng i m côi, ch ch a bao gi cho ó là l i l h m h nh c a m t c u công t nào ó. H n n a, v i ng nét giai i u p nh c a Lý ng a ô thì khó lòng bu c m i ng i c m nh n cái *d v cay ng, xốt xa* và s *g p gh nh trong tâm t l n s hài h c n chua xốt c!* n nh i u Lý ng a ô x Hu , m t vùng dân ca c xem là th m m ch t bu n th ng mà i u Lý này v n ph i ph i tính ch t l c quan, duyên dáng và tr tình.

V n ***i u th c trong dân ca Nam B*** [8] ã c nh c s Ngô ông H i c p d i hình th c m t chuyên kh o t n m 1965. Trong hoàn c nh t n c còn b chia c t, ngu n t li u v dân ca ch y u là t các cán b , b i Nam B t p k t ra B c mà tác gi ã hoàn thành và công b m t chuyên kh o nghiêm túc, khoa h c v i u th c qu là m t s n l c v t b c.

Có th nói m t s k t qu nghiên c u trong chuyên kh o này n nay v n còn nguyên giá tr v m t h c thu t. Ít nh t là trong ph ng pháp, cách nhìn nh n v tính c thù trong truy n th ng âm nh c dân gian c a m i vùng, mi n; không quy ng toàn b dân ca Vi t Nam vào h th ng thang 5 âm không bán cung. Vì nh th thang 5 âm nào c ng u là dân t c, u là Vi t Nam c . Ch ng h n, trong m c II, mà tác gi g i là *i u th c 5 âm c bi t* có th ã làm ti n cho cách t v n trong các kh o c u v thang âm m t s tác gi th i k sau này, nh *Oán 1, Oán 2 ... r t c tr ng c a âm nh c c truy n Nam B* .

Tuy nhiên, n u c chuyên chú xem xét, phân tích trên c s d ng thang âm i u th c c tác gi t m g i là *5 âm c bi t* thì giá tr khoa h c c a chuyên kh o càng cao h n. B i vì trong m c I, dù g i là *i u th c 5 âm không bán cung trong dân ca Nam B* và phân chia thành thành 5 d ng t *i u th c I* n *i u th c V* thì th c ch t v n là xem xét trên h th ng 5 âm Trung Hoa; dù g i th nào thì s s p x p th t trong chuyên kh o c ng v n là: *i u th c I = Ch y*; *i u th c II = V* ; *i u th c III = Cung*; *i u th c IV = Th ng*; *i u th c V = Gi c*. Nh v y, n i dung c a m c I và m c II ã t o ra s không nh t quán trong cách th c l a ch n ph ng pháp kh o c u, n u không mu n nói là có th b hi u khác i: cái chính tr thành cái ph ; cái t t nhiên tr thành cái ng u nhiên, ngo i l , mà còn làm r i r m thêm cho ph n cu i, ph n C: *S k t h p i u th c trong dân ca Nam B* ; là n i t ra tác gi ã b nh i u tâm huy t h th ng, phân tích m t cách công phu, c n tr ng. V i nh n quan ngày nay có th còn nh i u v n c n lu n bàn, nh ng gi a th i i m n m 1965 mà m t ti u lu n khoa h c âm nh c c công b nh ***i u th c trong dân ca Nam B*** thì không ph i là nh i u.

2. Dòng C truy n chuyên nghi p Nam B

Ca nh c tài t hay n ca tài t ho c ch là *Nh c tài t* , các nhà nghiên c u ã th a nh n là thoát thai t nh c thính phòng Hu - ca Hu . Gs. Tr n V n Khê g i l i "nh c tài t " là con c a l i "ca Hu " mi n Trung. Ông cho bi t nh ng ng i h c nh c trong Nam, c ng " àn Hu ". Khi nh c tài t c mang lên sân kh u thì còn c g i là *n c i l ng*. Lúc này nh c tài t không còn bó h p trong ch m t s ít ng i th ng th c mà ã c ph bi n r ng rãi trong công chúng qua sân kh u c i l ng.

Nguy n Ngu Í có ghi l i bu i nói chuy n c a ông Cao Hoài Hà v ***Nh c Vi t c truy n*** [9]. Trong ph n mi n Nam, ông c ng cho bi t nh c tài t thoát thai t nh c Hu và n y n m nh vùng L c t nh. c bi t có chi ti t: " *C Hu nh Thúc*

Kháng l i chia nh c tài t ra m i lo i nh sau: Nh t Lý, nhì Ngâm, tam Nam, t Oán, ng i m, l c Xu t, th t Chính, bát Ng , c u Nh , th p Thu". Không bi t có ph i có s tham gia phân nh c a c Hu nh Thúc Kháng không, nh ng cách phân chia này l i mang tính ch t "h l n", v a th lo i v a gi ng, h i v.v...

Lo t bài vi t v V ng c khá phong phú. Ngoài vi c tìm hi u xu t x , s bi n chuy n c a bài V ng c qua các th i k ... m t s bài còn nêu lên v trí tác d ng và nh h ng c a V ng c trong i s ng tinh th n c a công chúng và xã h i.

V v n xu t x , trong bài *Th tìm xu t x bài V ng c* [10] c a Nguy n T Quang và bài *Ngh s Sáu L u ng i khai sáng b n V ng c* [11] c a Hà Huy Hà có ch không th ng nh t v xu t x l i ca c a bài V ng c . Theo Nguy n T Quang, *D c hoài lang* là m t bài t c a m t nhà s Nho h c uyên thâm v i t t ng n d t, pháp danh là Nguy t Chi u s ng t i chùa làng Hòa Bình t nh B c Liêu kho ng n m 1920. Bài th sau ó vào tay ông Sáu L u và c ông ph nh c. Nh ng theo Hà Huy Hà thì chính ngh s Sáu L u ã t c l i c nh c: "*Ngh t i c nh v tôi không sanh con, r i b b t bu c ôm gói tr v nhà cha m ru t làm sao kh i nh th ng ch ng, tôi m i có ý ngh t m t b n nh c k l tâm s nhà tôi. Tôi ã a n c m t khi t b n nh c mà tôi t tên là b n HOÀI LANG ngh a là nh ch ng". Sau ó Th y Th ng (m t th y tu ng) l nh h i c ý tình ó mà t thêm vào hai ch *D c tr c Hoài lang*; r i sau ó n a là *V ng c hoài lang* cùng v i vi c kéo dài t nh p 2 (m i câu 2 nh p) lên 4, 8, 16, 32 và 64.*

Nguy n T Quang (c ng trong bài trên) cho bi t: sau 1945 có cu c tranh lu n v vi c: *Nên b hay nên bài V ng c* ? Có hai ý ki n i l p nhau: Bên thiên v lí trí thì òi b ; bên thiên v tình c m thì òi ph i c gi gìn. M i bên u có l p lu n riêng và u h p lý. Tác gi bài báo ã a ra nh n xét, k t lu n mang tính ch t i u hòa hai l p tr ng trên. Thi t t ng ây là m t v n mà cho n c ngày nay v n ang là tài áng c quan tâm trong l nh v c ánh giá, b o t n các giá tr v n hóa ngh thu t dân t c.

Bài vi t: *Truy n th ng c nh c Nam Ph n c* a nh c s Ph m Duy [12] n m 1960 vi t nhân d m t bu i hòa nh c c a c Nguy n Tri Kh ng - m t nh c s k c u ã t ng làm vi c cho ngành sân kh u mi n Nam t h i 1924. Ông ã t gi sân kh u, v quê ch o m t ban c nh c a ph ng và ch tr ng so n ra nh ng l i ca m i cho các bài b n ca nh c tài t phù h p v i nh ng bu i d nh c thôn quê nh l c i h i... mà n i dung xây d ng tình gia ình, tình v ch ng, tình con cái...

Nh c s Ph m Duy cho r ng ý nh c a ngh nhân Nguy n Tri Kh ng là cao quý khi so n nh ng n i dung m i r n d y cô dâu chú r trong cu c vui ngày hôn l ... nh ng tác gi ã nêu s hoài nghi c a mình v s thành công c a lo i "ca nh c hý s " này. Vì xét cho cùng, theo ý tác gi , "*a v c a nh ng bài ca ó có l ph i n i h c ng hay nh ng n i t ch c giáo d c công dân c ng ng khác h n là m t l c i là n i c n s vui v h n nhiên".* Nh ng bài ca có n i dung chính áng ó "*s v p ph i tr ng i là s òi h i c i m c a ng i dân quê mà i làm l ng v t v hay ch i nh ng d p vui chung tìm gi i thoát cho tình c m".* T t nhiên s phê bình này ch là s c nh báo v công vi c phát tri n, c i biên nh c c , còn i v i c Nguy n Tri Kh ng tác gi ã công nh n "*c là m t nh c s ã làm giàu cho nh c i u mi n Nam b ng m t s sáng tác r t c bi t"*... "*lo i ca nh c "tài t " mi n Nam ã b t ngu n vào nh c Hu và nh c Qu ng Nam. i a s bài b n ã*

thoát thai t nh ng bài theo i u B c i u Nam ho c i u Qu ng c a mi n Trung. Nh ng m t lo i ca nh c theo i u Oán ã do nh ng nh c s sinh tr ng t i mi n Nam t o nên. C Nguy n-Tri-Kh ng là m t trong nh ng nhà sáng tác ã a lo i ca nh c “tài t ” t i giai o n ca nh c “c i l ng” ngh a là a ca nh c th ng lên sân kh u”...

Tr ng ình C v i ôi nh n xét v âm i u v ng c [13] dù r ng s xem xét b l thu c nhi u vào nh ng lý thuy t âm nh c c b n c a ph ng Tây nh ng ây là m t bài nghiên c u hi m ho i Sài gòn vào n m 1960 bàn sâu vào ngh thu t V ng c trên các ph ng di n bài b n, di n t u, di n x ng, ký âm, b o t n và so n gi . Tác gi bài vi t ã phân tích, làm rõ ý ngh a s chuy n bi n ti t i u c a b n V ng c t 4 nh p lên 16, 32 nh p v.v... V âm i u tác gi nh n xét là nghèo nàn không nh ng do các câu nh c l p l i gi ng nhau mà còn vì c không chuy n gi ng (*modulation*). Nh ng chính i u này hình nh tác gi c ng t c m th y là khó có th áp t vào V ng c , v i dân ca nh c c Vi t Nam nói chung. Trong l nh v c hòa àn c a nh c công c nh c mi n Nam ít tôn tr ng lòng b n h n các nh c công mi n Trung v.v... Nói chung, nh ng v n mà bài nghiên c u phê bình t ra u là nh ng v n mang tính chuyên môn, c p thi t cho sinh ho t V ng c th i b y gi , khác h n m t s bài vi t v V ng c trong nh ng n m sau này mà chúng tôi c ng t p h p trong m c này (nh bài *Xung quanh bài V ng c* [14] c a Thanh Tuy n và *M y ý ki n v ca v ng c trên ài Phát thanh* [15] c a ào M ng Long, dù v n phong có hi n i h n nh ng c ng ch là phê bình góp ý ng i th hi n v ng c là ca s và nh c công mi n B c). Tuy nhiên s trình bày các v n ó ch a c m ch l c, ch t ch , khoa h c và nh t là áp d ng không úng m t s ki n th c trong lý thuy t âm nh c ph ng Tây vào vi c phân tích nh c c . Thi t ngh , vào n m 1960 s u tr này là ph bi n, không nh ng Sài gòn c mà trong c bài vi t c a m t s nh c s c ào t o nghiêm túc mi n B c XHCN nh chúng tôi ã nêu qua các ch ng m c tr c. T t nhiên ó là tình hình chung, còn tính v th i i m c ng nh trong dân ca nh c c mi n Nam thì kh o c u i u th c trong dân ca Nam b c a nh c s Ngô ông H i¹ v.v...l i ã v t tr i h n nhi u v ph ng pháp, h c thu t.

Ph i n n m 1978, m i có m t công trình khoa h c nghiêm túc c a Gs. Th y Loan ng trên b n s c a t p chí Nghiên c u Ngh thu t: *Th d n gi i l i v m t lý thuy t i u th c c a ng i Vi t qua bài b n tài t và c i l ng* [16]. V i 40 trang t p chí, công trình t ng ng m t t p sách chuyên kh o y n v thang âm i u th c ng i Vi t. Công trình ã c p n nh ng v n to l n v v tr quan c a ng i Vi t trong âm nh c lu n gi i thu t ng B c - Nam t n t i trong quan ni m v i u th c c a ng i x a; v lu t âm - d ng; v khái ni m ng hành c ng i Vi t v n d ng m t cách linh ng trong i u th c 5 âm v.v... Nh ng quan tr ng nh t là tác gi công trình ã minh ch ng có m t c s lý thuy t v i u th c riêng bi t c a ng i Vi t d i nhãn quan khoa h c; v m i quan h , hay là s g p g gi a c s lý thuy t khoa h c c a ng i Vi t và Trung Hoa, mà c bi t là ng i Hy L p, bi u hi n trong quan ni m v c u trúc i u th c, cách t tên c ng nh c quan i m phân lo i, ánh giá. T trên c s khoa h c ó Gs. Th y Loan ã trình bày, lu n gi i g n nh toàn b h th ng i u th c c a ng i Vi t trong hai ph n i u và Th , mà ây tác gi ã h th ng hóa cao các mô hình i u th c

¹ ã nêu trong Ph n C truy n dân gian Nam B .

gi i thích s v n ng, phát tri n c a chúng qua khái ni m *B c Nam bi n th* , *Ng cung bi n hóa* làm phát sinh nh ng c u trúc m i *Ai, Xuân* và c bi t là các c u trúc c a i u th c *Oán* trong nh c *Tài t* và *C i l* ng.

Các v n khoa h c c a tài c gi i quy t m t cách tr n v n, thích áng. Tuy v y, i v i th i i m hi n t i, v n th y m t i u gì ó hoang mang: Li u chúng ta xem xét i u th c trong âm nh c ng i *Vi t*, nh t là nh c thính phòng *Hu* và nh c *Tài t - C i l* ng trên c s h th ng âm thanh chia quãng tám thành 12 n a cung u n v i các qu ng 4,5 úng, qu ng 3 th , 3 tr ng v.v... thì có t ng thích v i b n ch t âm thanh dùng trong âm nh c ng i *Vi t* ch a ? Và c ng vì v y mà cu i công trình, vi c tác gi xu t ph ng pháp s d ng *h p âm màu s c ng cung* trong nh c *Vi t*, v i m t s h p âm c nêu ra đ n ch ng thì h u nh u là nh ng h p âm có *ch c* và *danh* trong h th ng hòa âm c i n châu Âu.

N m 1996 tác gi Hoàng S n l i c p n v n này qua kh o c u ng trên V n Hóa Ngh Thu t s 7 “*Âm nh c sân kh u c i l ng quá trình hình thành và phát tri n*” [17]. Ngoài vi c s l c v s hình thành và các giai o n phát tri n c a sân kh u c i l ng, t ca ra b , r p hát, gán hát và v di n v.v... tác gi l i chú tr ng nhi u h n n ph n âm nh c c a sân kh u c i l ng, và theo ông, “*âm nh c c i l ng ã l y các bài ca tài t làm c s phát tri n*”. Âm nh c tài t , theo tác gi , b t ngu n t nh c l và nh c *Hu* do các nh c s t *Hu* a vào, k m t s nh o s m i n Nam ã t ng ra *Hu* h c nh c a vào Nam trong nh ng th p niên cu i th k XIX. Nh ng l i không th ng nh t nh c c i l ng v i nh c tài t và ca nh c *Hu* vì *nh ng đ bi t r t áng k gi a ba lo i nh c, m c dù chúng có ngu n g c chung i theo tuy n: Nh c l + nh c Hu nh c tài t nh c c i l ng.*

V n liên quan n nh c l và ca *Hu* tác gi nêu ra m t hi n t ng áng chú ý trong l ch s âm nh c truy n th ng *Vi t Nam*, ó là s đ i c vào Nam c a *nhi u nh c công* (và c nh ng nh c quan) trong các dàn nh c cung ình *Hu* v i vi c m t nh c quan n i ti ng là *Nguy n Quang i*, m i n Nam g i là c *Ba i*, vào *Gia nh sinh s ng b ng ngh truy n bá ca nh c Hu ...Nh ng ng i say mê n ca l p t c ti p thu thêm ngu n nh c m i này, hình thành nh ng nhóm nh c tài t ...*

Nh c tài t không nh ng ti p thu nh c *Hu* mà còn phát tri n quy mô h n v bài b n, thang âm i u th c...Tác gi i sâu thêm v s phát tri n cái v n ban u, ó là s “*nhân v n*” theo hai cách th c: *Chuy n biên các b n nh c Hu sang phong cách ngôn ng m i n Nam*, ó là vi c chuy n bài T i c nh *Hu* thu c h i đ ng thành T i h i oán, g i là T i oán v.v...; Ph ng th c th hai là sáng tác nh ng i u m i theo cách *mô ph ng ho c phát tri n ch* . ó là tr ng h p bài *Đ c Hoài lang c a Cao V n L u* (Sáu L u) c xem là phát tri n t ch i u *Hành Vân Hu ...*

S chuy n bi n c a các bài b n t cái v n ban u t ca nh c *Hu* vào nh c tài t là khá rõ ràng. Tr ng h p ó b n *B c c a Hu nh L u* Th y thành *L u Th y* Tr ng trong nh c tài t , *Phú L c* thành *Phú L c Ch n*, *Bình Bán* thành *Bình Bán Ch n...*

Có th nói s hoang mang ó 10 n m sau m i c gi i quy t ph n nào qua hai bài nghiên c u c a Gs V Nh t Th ng: *Tìm hi u thang âm c a m t s bài b n thu c các h i Xuân, Ai, Oán* [18] và *Tìm hi u thang âm c a m t s bài b n thu c*

i u B c [19]. Công trình của GS Th y Loan, GS V Nh t Th ng c ng soi xét v n thang âm i u th c c a ng i Vi t nh ng thông qua các bài b n c a nh c Tài t và C i l ng. c bi t, tác gi ã ti p c n ph ng pháp nghiên c u m i, khoa h c v i nh ng tính toán, o c b ng toán h c và âm h c. Ch ng h n vi c o quãng cách gi a các b c b ng t s cent² so sánh s t ng ng các quãng cách gi a thang âm bình quân và thang âm chia u trong nh c tài t Vi t Nam, mà c th là trong Thang âm quá Xuân. C n c vào k t qu o c tác gi ã minh ch ng kho ng cách khác nhau gi a các b c c a thang âm quá Xuân, t : Hò X I Xang Xê C ng Phàn Liu và thang âm bình quân: Do Re Mi Fa Sol La Si Do. Ch có s gi ng nhau v s cent gi a Hò – Lú, Do – Do (m t quãng tám) u b ng 1200 cent...

Các kh o c u này, hi n ã c xu t b n thành sách “Thang âm nh c C i l ng – Tài t ”.

Qua 30 bài nghiên c u, gi i thi u v âm nh c c truy n Nam B s u t p theo tiêu chí ã trình bày ph n m u, chúng tôi ã tuy n ch n ra c 19 bài phù h p v i m c ích c a tài t ng l c và nh n xét. ây chúng tôi không làm công vi c “tóm t t n i dung” c a các bài chuyên kh o t ng k t mà ch nêu d n, nh n xét nh ng v n nh quan i m, thái c a tác gi bài vi t i v i dân ca, nh ng phát ki n, ph ng pháp nghiên c u, ti p c n trong i u ki n hoàn c nh l ch s n a sau th k XX... theo quan i m riêng c a mình.

Các bài vi t v nh c c truy n Vi t Nam nói chung và Nam B nói riêng, a ph n do các tác gi là nhà nghiên c u v n hóa dân gian, dân t c h c s u t m nghiên c u, dù sâu s c v l ch s , t ch c xã h i, i s ng v t ch t và phong t c, tín ng ng, tôn giáo...nh ng l i thi u y u t âm nh c h c. Tuy v y, các kh o c u trên l nh v c này ã góp ph n không nh cho l nh v c nghiên c u âm nh c h c (và sau này là dân t c nh c h c). ó là t o t i n , c s , t li u và k c c m h ng, h ng thú cho các nghiên c u âm nh c h c v sau; c ng nh , trong i u ki n nghiên c u liên ngành n c ta ch a có s t ch c ng b nên nh ng t li u v v n hóa h c, dân t c h c ã b sung r th u ích cho các kh o c u v âm nh c.

Nhìn chung, nh ng kh o c u v âm nh c c truy n Nam B trong th i k này ã l i m th th ng, m t kho tàng t li u quý giá, gi i thi u cho công chúng bi t c giá tr ngh thu t truy n th ng c a dân t c, i u mà tr c 1945 ch a bi t n và ch a làm c bao gi . i u quan tr ng trong khoa h c âm nh c là ã gi i quy t c m t s v n v d b n, c i biên, ký âm, b o t n, phát tri n và nh t là ã úc k t có h th ng v giai i u, thang âm i u th c c a nh c c truy n Nam B . Chính nh ng i u này ã t o c s , ph ng h ng mang ý ngh a “m l i, d n ng” cho các nhà nghiên c u âm nh c th h k ti p c a th k XXI.

² n v o quãng ã c áp d ng r ng rãi trong âm thanh h c và âm nh c h c, b ng 1/1200 c a quãng tám. Nh v y n a cung bình quân b ng 100 cent.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Huệ Ba (1961). “*Dân ca Việt Nam*”. (Tập 1- 2) Bộ QGGD, Sài Gòn.
2. Phạm Duy (1972) “*Khô dân nhạc Việt Nam*”. Nxb Hội Nhạc Sĩ, Sài Gòn.
3. Phạm Phúc Minh (1994) “*Dân ca Việt Nam*”. Nxb Âm Nhạc, Hà Nội
4. Tú Ngọc (1994) “*Dân ca ngày Việt*”. Nxb Âm Nhạc, Hà Nội.
5. Nguyễn Viêm (1996) “*Lịch sử âm nhạc dân gian truyền Việt Nam*”. Viện Âm Nhạc, Hà Nội.
6. Tô Văn (1996) “*Sự sống của âm nhạc truyền thống Việt Nam*”. Nxb Âm Nhạc, Hà Nội.